

Luonnon heijastumia

Vuoreksen taideohjelma

© Tampereen kaupunki ja Frei Zimmer Oy 2014

Tilaaja: Tampereen kaupunki / Vuores -hanke. Suunnitelman tekoa ovat Vuores -hankkeen puolesta ohjanneet Pertti Tamminen ja Kirsti Toivonen.

Ohjelman suunnittelu: Tuula Lehtinen, Lasse Kosunen, Heini Orell ja Matti Koistinen, Frei Zimmer Oy.

Graafinen suunnittelu: Silja Lavonen, Puro Design.

Kuvat: Tampereen kaupunki ja Frei Zimmer Oy ellei toisin mainita.

Sisällysluettelo

1	Ohjelman tausta	4	5.2 Mäyränmäki: Luonto ja tarinat	13	
	1.1 Yleistä.....	4	5.3 Koukkuranta: Luonnon kokeminen.....	13	
	1.2 Taideohjelman historiaa.....	4	5.4 Virolainen: Luonto tutkimuksen kohteena	14	
	1.3 Toteutuneet teokset.....	5	5.5 Isokuusi: Puu.....	15	
2	Taiteen hankintakäytännöt	6	5.6 Lahdespohja: Luonto ja teknologia.....	15	
	2.1 Julkisen taiteen muodot.....	6	5.7 Vuoreksen keskuspuisto: Luonto ja aika.....	15	
	2.2 Vuoreksen rakennushankkeet.....	6	5.8 Särkijärven silta ja sillan ympäristö.....	16	
	2.3 Taidebudjetin määräytyminen.....	7	5.9 Myöhemmin toteuttavat alueet.....	16	
	2.4 Laadunvalvonta.....	7	6	Valaistus	17
3	Taidehankkeen prosessikuvaus	8	7	Väliaikaiset teokset	18
	3.1 Hankkeen käynnistäminen ja taiteilijavalinta	8	8	Tapahtumat	19
	3.2 Hankkeen käytännöt.....	8	9	Vuoreksen taide taidekasvatuksessa	20
	3.2.1 Luonnosvaihe ja -sopimus.....	8	10	Taide nähtävyytenä	21
	3.2.2 Toteutusvaihe ja -sopimus.....	9	11	Taiteesta viestiminen	22
	3.3 Käyttöönottotehtävät.....	10	12	Taideohjelman tulevaisuus	23
4	Taiteilijapankki ja taideohjelmaan liittyvät tapahtumat	11			
	4.1 Taiteilijapankki ja taiteilijayhteistyö.....	11			
	4.2 Seminaarit.....	11			
5	Taideteemat alueittain	12			
	5.1 Vuoreskeskus: Luonto.....	12			

1 Ohjelman tausta

1.1 Yleistä

”Luonnon heijastumia” –Vuoreksen taideohjelmassa määritellään taiteen teemat, sijoittelu ja toteuttamisen periaatteet. Sen tavoitteena on ohjata Vuoreksen taiteen toteutusta, helpottaa taideteosten tilausta ja tekemistä sekä olla osaltaan mukana luomassa Vuoreksesta omaleimaista ja miellyttävää asumisympäristöä.

Ohjelman on tilannut Tampereen kaupungin Vuores –hanke, jonka puolesta ohjelman toteutusta ovat ohjanneet Pertti Tamminen ja Kirsti Toivonen. Käytännön toteutuksesta ovat vastanneet Tuula Lehtinen, Lasse Kosunen, Heini Orell ja Matti Koistinen Frei Zimmer Oy:stä.

1.2 Taideohjelman historiaa

Ensimmäisen kerran Vuoreksen taide oli esillä vuonna 2005 järjestetyssä ”Vuores- mahdollisuus taiteelle” –seminaarissa. Seminaarin jälkeen koottiin epävirallinen työryhmä pohtimaan Vuorekseen tulevaa taidetta sekä laatimaan taiteilijapankkia.

Vuonna 2006 laadittiin kaksi taideohjelmaa, joissa pohdittiin Vuoreksen taidetta. ”Taide kasvaa” -selvityksen Vuoreksen alueelle tulevasta taide-teoksista teki Osmo Rauhala. Selvityksessä pohdittiin Vuoreksen alueen ominaisuuksia ja taiteen luonnetta, sekä asetettiin lähtökohtia ja tavoitteita taiteen sijoittumiselle. ”Vuoreksen taideohjelman” tekivät Jaakko Himanen ja Laura Uimonen. Tämä oli laaja-alaisesti valmisteltu Vuoreksen

taiteen ohjelmaehdotus. Ohjelma painottui toteutuksen organisoimisiin ja rahoituksen hankinnan pohdintaan. Molemmat selvitykset loivat pohjaa varsinaisen taideohjelman laadinnalle.

Frei Zimmer teki Vuoreksen taideohjelman hankesuunnitelman, joka julkaistiin vuonna 2007. Hankesuunnitelmassa määriteltiin taiteen tematiikkaa, alustavia paikkoja, linjattiin taiteen vahva integroituminen rakentamiseen sekä listattiin taiteen toteutumiseen tarvittavat toimenpiteet.

Vuonna 2009 Tampereen kaupunki kilpailutti taidekoordinoijat. WSP:n vastuulle tuli Mäyränmäki ja Virolaisen alueet ja Frei Zimmer koordinoi Vuoreskeskuksen ja Lahdespohjan alueita. Vuonna 2013 siirryttiin yhden koordinaattorin toimintamalliin ja kilpailutuksen jälkeen koordinoijaksi valittiin kaudelle 2013-2016 Frei Zimmer Oy.

Taideohjelman uudistustyö aloitettiin vuonna 2013. Ohjelman tavoitteita ja sisältöä tarkennettiin ja siihen lisättiin myöhemmin kaavoitettuja alueita. Ohjelma on päivitetään jatkossa 3-5 vuoden välein alueen rakentamisen ja suunnittelun edetessä.

1.3 Toteutuneet teokset

Heti Vuoreksen taideohjelman hankesuunnitelman (Frei Zimmer, 2007) julkistamisen jälkeen avattiin Särkijärven sillan taidekilpailu. Kilpailun voittajaksi valittiin lokakuussa 2008 teos nimeltä Suojelusenkeli (tekijät työryhmä Paavo Räbinä, kuvataiteilija ja Jarkko Reiman, SIO sekä avustajat Jukka Savolainen, SAFA ja Jorma Valkama, SIO).

Seuraava taidehanke Vuoreksessa oli Lahdesjärven kevyenliikenteen siltaan tulevan taiteen suunnittelu vuonna 2009. Taiteilijaksi valittiin Pekka Jylhä. Silta ja sen taide odottavat yhä toteutumista.

Vuoreskeskuksen rakennustyöt alkoivat vuonna 2010. Ensimmäisenä valmistui vuonna 2011 Fennian rakennuttama vuokratalo. Tuula Lehtinen teki rakennuksen porraskäytävän lasi-ikkunaan "Kotimetsä" -teoksen.

Vuoreksen Virolaisessa pidettiin Asuntomessut kesällä 2012. WSP:n työryhmä toteutti Marjukka Korhosen johdolla "Kuusen silmu" -teoksen, joka toteutettiin kolmen taloyhtiön, SRV:n, YH-Lännän ja Rakennustoimisto Pohjola Oy:n autokatoksiin. Virolaisen alueelle toteutettiin Juha Suonpään "Tässä" -teoskokonaisuus sähköjakokaappeihin sekä Pertti Kukkosen "Veistosmuuri". Messujen aikana alueella oli myös useita väliaikaisia teoksia.

Vuonna 2012 valmistui useita teoksia: Ennen asuntomessuja paljastettiin Kirsti Tuokon "Shoppailijat" ja Marjo-Riitta Sasin, Jarno Kallisen, Ilkka Väätin ja Teemu Saukkosen teoskokonaisuus "Väliaika" työmaa-aitaan. Syksyllä valmistui Pertti Kukkosen "Variksen peli". Vuonna 2013 valmistuivat Paavo Räbinän ja Jaakko Reimanin "Suojelusenkeli", Tomas Byströmin "Olet tässä" ja Saara Mansikkamäen "Taivasalla". Vuoden 2013 lopussa Vuoreksessa oli valmistuneena yhdeksän pysyvää ja yksi väliaikainen teos.

Vuoreksen valmistuneet taideteokset kartalle merkittynä huhtikuussa 2014.

2 Taiteen hankintakäytännöt

Viime vuosina taide ja rakentaminen ovat yhdistyneet useiden asuinalueiden rakentamisessa. Vuorekselle esimerkkeinä ovat toimineet Helsingin Arabianranta ja Vuoreksen kanssa samanaikaisesti rakentuva Joensuun Penttilänranta.

Vuoreksessa taideohjelmaa ja siihen liittyvää taiteen hankintamallia on kehitetty yhteistyössä Vuores-hankkeen ja taidekoordinaattorin kokemusten pohjalta. Taiteen toteutus on nivottu kiinteästi rakentamiseen liittämällä se osaksi tontinluovutusprosessia. Alueen tontinluovutusehdoissa on taidevelvoite, johon koko Vuoreksen taideprojekti perustuu. Velvoite ei koske omakotitalorakentajia.

2.1 Julkisen taiteen muodot

Rakentamisen yhteydessä oleva taide voi olla hyvin monimuotoista. Teos voi olla irrallinen, jälkeinpäin rakennukseen kiinnitetty tai sen yhteyteen esille asetettu, tai se voi olla tiiviisti rakennukseen ja sen materiaaleihin integroitu. Teos voi olla toteutettu valolla tai äänellä, se voi olla osa ympäristönmuotoilua tai infrarakenteita. Myös taideteoksen elinkaari voi vaihdella. Osa julkisesta taiteesta on tiettyyn paikkaan ja ajankohtaan sidottuja.

Vuoreksessa suurin osa taiteesta integroituu rakennusmateriaaleihin ja rakentamiseen saumattomasti. Tavoitteena on hyvä kustannustehokkuus ja taiteen nivominen elimelliseksi osaksi rakennusprosessia.

Joissain tapauksissa taideteoksella voi myös olla funktionaalisia ominaisuuksia, esimerkiksi Kirjailijapuistossa taide-elementit toimivat myös istuimina.

2.2 Vuoreksen rakennushankkeet

Vuoreksessa on kerrostalo-, rivitalo- ja pientalorakentamista. Koteja syntyy yhteensä 14000 ihmiselle. Alueelle toteutetaan myös laajoja julkisia kohteita kuten Vuores-talo ja kirkko. Lahdespohjaan toteutetaan työpaikka-alue. Koska kaupunginosa toteutetaan pääosin rakentamattomalle alueelle, on myös Vuoreksen infrarakentaminen mittavaa.

Alueella on otettu käyttöön monia uusia ja innovatiivisia ratkaisuja: jätteet kerätään putkikeräysjärjestelmällä, hulevedet käsitellään oman järjestelmän avulla ja Isokuusesta rakennetaan Suomen suurinta puusta tehtyä kaupunginosaa.

Vuoreksen rakennustyöt valmistuvat 2020-luvulla.

2.3 Taidebudjetin määräytyminen

Tampereen kaupungin omassa rakentamisessa toteutetaan kaupungin omia taidehankintaperiaatteita, joissa prosenttiperiaate on suositus. Suositusta on noudatettu vaihtelevasti. Vuoreksen taidevelvoite koskee kaikkea yhtiömuotoista rakentamista.

Taideteosten toteuttamisesta on tähän asti neuvoteltu tapauskohtaisesti. Toteutuneiden kohteiden pohjalta on tehty ohje taiteen kustannusosuudesta. Monien vastaavien asuinalueiden (esim. Joensuun Penttilänranta ja Helsingin Arabianranta) tapaan ohjenuorana Vuoreksessa käytetään euroa per kaavassa määritelty kerrosneliömetri. Yleisesti muissa kaupungeissa on käytetty 20 € / kerrosneliömetri kustannusvarausta taiteelle. Vuoreksessa taidevelvoitteen suuruus on suhteutettu asuntojen myyntihintoihin, jotka ovat esikuvana olleen Arabianrannan hintoja alhaisempia.

Kokemukset Vuoreksesta osoittavat, että rakennuttajan kannattaa varata taiteeseen:

- Kaupunkikuvallisesti tärkeimmillä alueilla (Vuores-keskus ja Isokuusen keskusta) vähintään 10 € / kerrosneliömetri.
- Muilla Vuoreksen alueilla vähintään 8 € / kerrosneliömetri.

Taidebudjetin ulkopuolelle jäävät ne osat taidehanketta, joiden toteuttaminen onnistuu parhaiten osana muuta rakennusurakkaa. Tällaisia ovat:

- teoksen kiinnittäminen,
- valaiseminen silloin kun ei ole kysymys valoteoksesta,
- sähkö- ym. tekniikka-asennukset ja niiden suunnittelutyö.

Taiteilijan toimitukseen kuuluu varsinaisen teoksen materiaalikulut ja teoksen valmistaminen taiteilijapalkkioineen.

Koska suurin osa Vuoreksen taiteesta integroituu rakentamiseen ja rakennusmateriaaleihin, määritellään teoksen materiaaleihin ja sen valmistamiseen kuuluvat vastuut ja sisällöt aina tapauskohtaisesti.

2.4 Laadunvalvonta

Vuoreksen suunnittelua ja rakentamista ohjaamaan on laadittu kaksi laatutaso-ohjetta, korttelialueille ja julkisille alueille. Näitä ohjeita sovelletaan kaikessa Vuoreksen toteuttamisessa. Laatutaso-ohjeessa esitetään keskeisimpiä alueen laatutasoon vaikuttavia ohjeita, jotka otetaan huomioon kaikissa suunnittelun ja rakentamisen eri vaiheissa.

Laatutaso-ohjeiden toteutumista valvoo laaturyhmä, johon kuuluvat hankejohtaja, rakennustarkastaja, hankepääällikkö ja tonttipääällikkö. Laaturyhmä käsittelee kaikki Vuoreksen rakennushankkeiden tontinkäyttösuunnitelmat. Laaturyhmän kokouksiin osallistuvat laaturyhmän lisäksi ko. hankkeen rakennusliike suunnittelijoineen.

Taiteen osalta laadun valvonnan perustana toimivat taidekoordinaattorin antamat lausunnot laaturyhmälle suunnitellusta taiteesta ja sen sijoituksesta.

Rakentamisen yhteydessä varmistetaan teoksen sijoitukseen, kiinnitykseen ja muihin teknisiin yksityiskohtiin liittyvät seikat sekä se, että teos noudattaa taiteelle asetettuja yleisiä periaatteita.

Tarvittaessa laaturyhmä pyytää lausuntoja teoksesta ja sen laadusta Tampereen taidemuseolta.

3 Taidehankkeen prosessikuvaus

Taidehankkeen toteuttaminen on monivaiheinen prosessi. Tässä ohjelmassa se kuvataan pääpiirteissään. Tarkempi kuvaus löytyy Vuoreksen taidehankinnan toimintaohjeesta.

Lisätietoja taidehankkeen toteuttamisesta saa esimerkiksi Vuoreksen taidekoordinaattorilta, Milla Järvipetäjän ja Aura Nikkilän (toim.) tekemästä kirjasta Taide rakennushankkeissa (Rakennusmedia Oy, 2011) sekä Art360-hankkeen Taiteen hankintamalli -sivustolta (<http://www.art360.fi/taiteen-hankintamalli/>).

3.1 Hankkeen käynnistäminen ja taiteilijavalinta

Taidehankkeen yhteensopivuus läheisiin kohteisiin sekä taideohjelmassa määriteltyihin yleisiin periaatteisiin varmistetaan hankkeen alussa. Taidehankkeen suunnittelu käynnistetään arkkitehdin, rakennuttajan ja taidekoordinaattorin yhteisellä neuvottelulla, jossa määritellään taiteen sijoituspaikka, materiaalit ja menetelmät.

Taidekoordinaattori ehdottaa hankkeeseen sopivia taiteilijoita. Taiteen toteuttajiksi valitaan ammattitaiteilijoita, joiden pätevyys todetaan aktiivisen näyttelytoiminnan, koulutuksen, liittojen jäsenyyden ja muun ammatillisen toiminnan perusteella.

Vuoreksen taiteen tavoitteena on rikas ja monipuolinen kokonaisuus, jossa taiteilijat edustavat laajasti nykytaiteessa käytettyjä menetelmiä ja ilmaisutapoja. Taiteilijavalinnat muodostavat kansallisesti ja kansainvä-

lisestikin edustavan otoksen ajankohtaisesta taiteesta. Erityisesti esillä ovat pirkanmaalaiset taiteilijat. Monipuolisuuden tavoittamiseksi kiinnitetään huomiota taiteilijoiden ikä- ja sukupuolijakaumaan. Valinnoissa pyritään välttämään tilanteita, joissa sama tekijä osallistuu useamman kohteen toteutukseen. Poikkeuksen tekevät kohteet joissa toteutuksen takana on työryhmä tai teos valitaan taidekilpailun avulla.

3.2 Hankkeen käytännöt

Onnistunut taidehanke edellyttää selkeitä käytäntöjä. Vuoreksessa taidehankkeet muodostuvat luonnos- ja toteutusvaiheista, joihin molempiin liittyvät omat sopimuskäytäntönsä. Nämä käytännöt on muokattu yleisesti käytössä olevien toimintatapojen pohjalta.

3.2.1 Luonnosvaihe ja -sopimus

Työskentely valitun taiteilijan kanssa käynnistetään tutustuttamalla taiteilija hankkeeseen, rakennuttajan toiveisiin, budjettiin, alueen taideohjelmaan sekä kyseiseen kohteeseen liittyviin teknisiin rajoituksiin. Taiteilija voi tuoda hankkeeseen uuden näkökulman tekemällä ehdotuksia, jotka poikkeavat etukäteisoleuksista.

Luonnosvaiheen aikana tapaamisia voi olla useampia. Näiden tapaamisen päämääränä on löytää teosidea, joka on taiteellisesti kestävä ja toteutettavissa teknisesti sekä taloudellisesti. Näihin tapaamisiin osallistuu tarvittaessa taiteilijan, arkkitehdin, taidekoordinaattorin ja rakennuttajan lisäksi rakennushankkeessa mukana olevia muita asiantuntijoita.

Luonnossopimus pohjana käytetään Vuoreksen omaa sopimusmallia, jonka rakennuttaja ja taiteilija allekirjoittavat ennen luonnostyöskentelyn käynnistämistä. Sopimus tehdään kolmena kappaleena: yksi taiteilijalle, yksi rakennuttajalle ja yksi Vuores-hankkeelle.

Taiteilijan saama korvaus luonnostyöskentelystä on yleensä 2500 €

(alv 0 %). Mikäli rakennuttaja tai hankkeen luonne edellyttää pienoismalleja tai muuta vastaavaa, mitoitetaan palkkion suuruus siten että se kattaa työstä aiheutuvat kulut. Mikäli luonnosvaihe johtaa teoksen tilaamiseen, on luonnospalkkio osa teoksen kokonaishintaa.

Luonnosvaiheen lopputuloksena on teosluonnos ja lyhyt kuvaus teoksen sisällöstä, selvitys teoksen kiinnityksestä, teknisestä toteutuksesta ja materiaaleista sekä budjetti, jossa on jo otettu huomioon alihankkijoilta tulleet tarjoukset.

3.2.2 Toteutusvaihe ja -sopimus

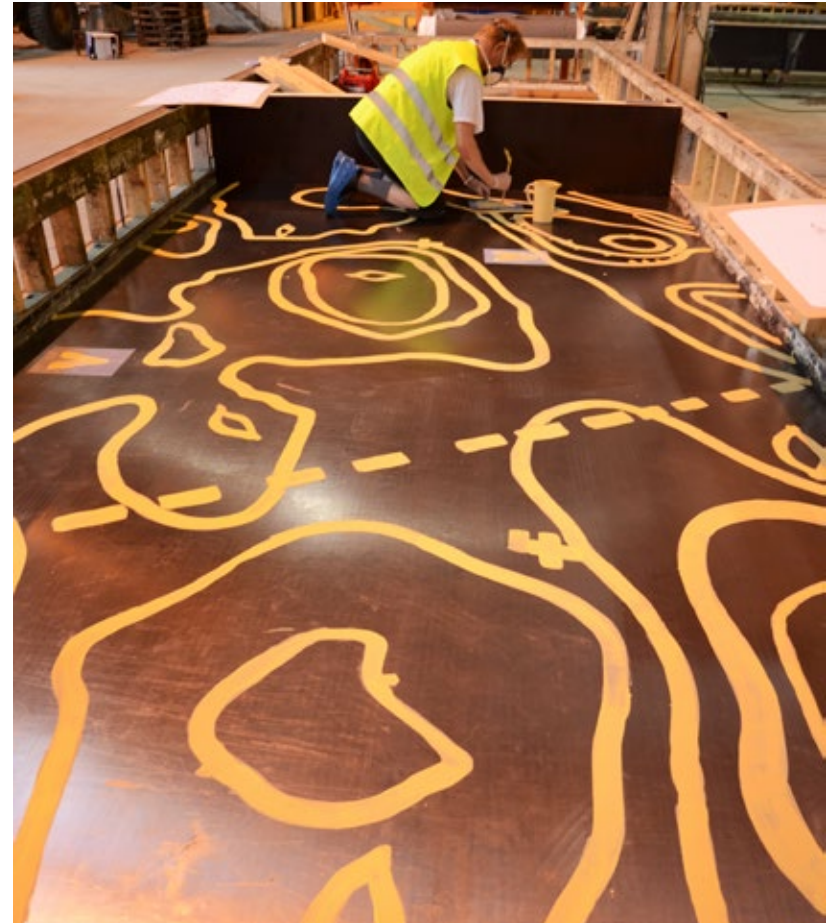
Teoksen toteutus alkaa toimeksiantosopimuksen laatisella. Sopimuksessa määritellään tarkkaan osapuolien väliset vastuualueet, tehtävien jako, toteutuksen aikataulu ja maksatuksen aikataulu.

Taiteilija osallistuu rakennushankkeen aikana tarvittavaan määrään työmaakokouksiin, joissa käsitellään taideteoksen toteutukseen, kiinnittämiseen, sijoitukseen, valaistukseen tai muihin teknisiin yksityiskohtiin liittyviä kysymyksiä. Taiteilijalla on tuote- ja suunnitteluvastuu teoksesta, joten hänen on kiinnitettävä erityistä huomiota teoksen elinkaariaisoihin.

Toteutusvaiheen aikana taiteilija seuraa hankkeen budjettia. Mahdollisesti esiin tulevat ongelmat ratkaistaan yhdessä taidekoordinaattorin ja rakennuttajan kanssa. Usein tärkeänä yhteistyötahoina toimivat myös alihankkijat, materiaalitoimittajat ja Vuores-hanke.

Taidekoordinaattori toimii yhteydenpitäjänä hankkeen osapuolien välillä ja informoi Vuores-projektia hankkeen etenemisestä. Taiteilija toimittaa pyydettyä materiaalia ja tietoa hankkeesta taidekoordinaattorille. Taiteilijan tulee myös dokumentoida teoksen tekoprosessi.

Toteutusvaiheen palkkio maksetaan yleensä kahdessa tai kolmessa osassa, mutta teoksen luonteesta riippuen voi palkkio jakautua useam-

Tomas Byström tekemässä Olet tässä -teostaan Parman betonitehtaalla Kangasalla. Teos toteutettiin monotypiana betonielementtiin.

piinkin osioihin. Ensimmäinen osa maksetaan sopimuksen allekirjoituksen yhteydessä. Seuraavien erien maksu ajoitetaan teoksen etene-
misen ja sen valmistamisesta aiheutuvien kulujen syntyminen mukaan. Viimeinen erä maksetaan aina vastaanottotarkastuksen jälkeen.

3.3 Käyttöönottotehtävät

Teoksen valmistumisen jälkeen taiteilija tekee taidekoordinaattorilta saatavan ohjeistuksen mukaisesti huolto-ohjeen, jossa kerrotaan tarkasti teoksen valmistutapa, materiaalit, teokseen liittyvien tiedostojen sijainti ja teoksen huoltotavat sekä taiteilijan ja alihankkijoiden yhteystiedot. Huolto-ohje toteutetaan kahtena kappaleena, joista toinen liitetään osaksi kiinteistön huoltokirjaa ja toinen jää Vuores-projektin haltuun liitettäväksi taidesuunnitelman toteutukseen liittyviin arkistoihin. Teokseen liittyvät tiedostot tallennetaan useampaan paikkaan, yleensä taiteilijan, rakennuttajan ja taidekoordinaattorin järjestelmiin. Myös alihankkijat (esim. painot) saattavat tallentaa tiedostot mahdollista uudelleentuotantoa varten.

Rakennuttaja vastaa taideteoksen informaatiokyltin tilaamisesta ja asentamisesta taidekoordinaattorilta saatavien ohjeiden mukaisesti. Taidekoordinaattori dokumentoi (valokuvaa) valmiin työn.

Työn vastaanottotarkastus tehdään teoksen valmistuttua. Vastaanotto-tarkastuksen järjestää taidekoordinaattori. Teos ja sen informaatiokyltti paljastetaan yleisölle ja kiinteistön käyttäjille rakennuttajan, taiteilijan ja taidekoordinaattorin yhdessä sopimalla tavalla.

Asunto-osakeyhtiöihin toteuttavat teokset ovat pääsääntöisesti taloyhtiön omaisuutta, jolla on myös ylläpitovastuu teoksista. Yleisille katu- ja puistoalueille sekä julkisiin rakennuksiin toteuttavien teosten ylläpitovastuu on Tampereen kaupungilla, jonka organisaatioiden on sovittava keskenään kuka teoksen huollosta vastaa. Teoksen tuotevastuu on taiteilijalla, jonka on varmistettava, että teos kestää sille suunnitellun käyttöiän.

4 Taiteilijapankki ja taideohjelmaan liittyvät tapahtumat

4.1 Taiteilijapankki ja taiteilijayhteistyö

Taiteilijapankkiin tietojaan voivat toimittaa ammattitaiteilijat, jotka ovat kiinnostuneita tekemään taidetta Vuorekseen. Pankista vastaa Vuores-projekti, jolta asiasta saa lisätietoja.

Lisäksi Pirkanmaalla on aloitettu sähköisen taiteilijapankin suunnittelu. Pankin suunnittelusta vastaa Tampereen taidemuseo.

4.2 Seminaarit

Vuoreksen taideohjelman puitteissa järjestetään seminaareja ja muita tapahtumia. Taiteilijoille suunnattuja seminaareja pidetään noin kerran vuodessa, rakentajille, arkkitehdeille ja päättäjille tarkoitettuja harvemmin. Asukkaille, koulun oppilaille, päiväkotien lapsille, medialle ja muille kohderyhmille järjestetään kullekin suunnattuja tapahtumia tarpeen mukaan.

Seminaarit ovat merkittävä osa taiteilijayhteistyötä. Niiden avulla informoidaan taidehankkeiden etenemisestä, taideohjelman toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä ja muista ajankohtaisista tapahtumista. Seminaarit ovat tärkeä osa taiteilijakunnan ja taiteilijajärjestöjen kanssa käytävää keskustelua ja niiden avulla etsitään suuntaviivoja taideohjelman toteutukseen ja käytäntöihin.

Taiteilijaseminaarin osallistujat maastokävelyllä syksyllä 2013.

5 Taideteemat alueittain

Vuonna 2009 julkaistussa taideohjelmassa koko Vuoreksen kattavaksi taideteemaksi määriteltiin luonto. Vuores on hyvin luonnonläheinen kaupunginosa, jossa metsä alkaa lähes kotiovelta. Ajatuksena on taiteen keinoin esittää alueen luontoa. Nyt taideteemaa on laajennettu ja jokaiselle Vuoreksen eri osalle on määritelty oma alateemansa. Teemojen kehityksessä on otettu huomioon alueille jo suunnitellut ja toteutetut taideteokset sekä niiden sisällöt.

5.1 Vuoreskeskus: Luonto

Vuoreskeskus on Vuoreksen urbaani keskus, jonne sijoittuu monipuolisesti palveluja koko kaupunginosan asukkaita varten. Sen läpäisee Vuoreksen puistokatu, joka on alueen keskeisin liikenneväylä. Vuoresaukiosta tulee Vuoreskeskuksen sydän. Kaupunkimaisesta luonteesta huolimatta Vuoreskeskuksesta on hyvät yhteydet luontoon. Alueen itäpuolella on Vuoreksen keskuspuisto ja koulukeskus. Alueen eteläosassa on Rautionaukio, joka toimii eteläisenä porttina koko Vuorekselle. Kerrostalot sopeutetaan maastoon ja rakennetaan siten, että asunnoista avautuu pitkiä näkymiä.

Koska Vuoreskeskus on alueen "sydän", on sen taideteemana yleisesti "luonto". Taideteosten ideoinnin lähteenä on käytetty mm. alueesta tehtyjä luontoselvityksiä. Luontoteeman tarkennuksena oli määritelmä taiteen avulla rekonstruoidusta, rakentamisen johdosta hävinneestä luonnosta ja metsästä joka paikalla aikoinaan oli. Tematiikkaa on seurattu suurimmassa osassa toteutuneita teoksia, joitakin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta.

Kirsti Tuokon Shoppailijat on osa Pirkanmaan Osuuskaupan kauppakeskus Klaavaa.

5.2 Mäyränmäki: Luonto ja tarinat

Mäyränmäkeen valmistuu 800 asukkaan rivi-, pari- ja omakotitaloalue metsän keskelle. Asuinalueen keskellä on puisto palloilu- ja leikkikenttineen. Läheisen Virolaisen rantaan on mahdollista rakentaa rantasauna alueen yhteiskäyttöön.

Petri Kiviniemen Muutos rohkaisee ihmisiä elämään.

Taiteen teemana on luonto ja tarinat. Teema viittaa luontoon liittyviin uskomuksiin ja kansankertomuksiin, sekä siihen laajaan kirjoon satuja ja tarinoita, joissa luonnonhahmoilla ja ilmiöillä on keskeinen merkitys. Teema mahdollistaa luonnon tulkitsemisen mystisenä kokemuksena, mutta yhtä hyvin voi olla kysymys omasta, henkilökohtaisesta luontoon liittyvästä tarinasta.

5.3 Koukkuranta: Luonnon kokeminen

Moni-ilmeinen Koukkurannan asuinalue rakennetaan polveilevaan ja eloisaan maastoon Vuoreskeskuksen ja Koukkujärven väliin. Kerros-, rivi- ja pientaloihin valmistuu koteja noin tuhannelle asukkaalle.

Alueen teemana on "luonnon kokeminen". Teema on linjassa jo alueelle luonnosteltujen taideteoksia kanssa. Teema kytkeytyy asuinalueetta ympäröiviin laajoihin viheralueisiin hienoine hiihto- ja lenkkeilymaastoihin, jotka mahdollistavat luonnossa liikkumisen ja sen kokemisen. Luonnossa liikkumisen tematiikka voidaan tulkita joko liikkumisen muodon tai merkityksen kautta, mutta yhtä hyvin se voi kertoa siihen liittyvistä kokemuksista ja luonnon tarjoamista elämyksistä.

5.4 Virolainen: Luonto tutkimuksen kohteena

Noin 600 asukkaan Virolaisessa on puutarhakaupungin piirteitä: se on mittakaavaltaan pieni, säännönmukainen ja puistomainen. Virolaisessa järjestettiin Asuntomessut vuonna 2012. Virolainen koostuu pääosin omakoti- ja rivitaloista sekä kytketyistä pientaloista. Virolaisen ihmisen kokoinen mittakaava tukee asukkaiden sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta. Asuinalueen keskeisin julkinen tila on Kirjailijanpuisto. Alueen kadut on nimetty Nobel-kirjailijoiden mukaan. Kirjailijanpuistossa on istuskelumuuri, johon on upotettu tamperelaisten kirjailijoiden runoja. Puiston istutusalueella kukoistavat perennat ja erilaiset heinäkasvit.

Virolaisen taiteen teemana on "luonto tutkimuksen kohteena". Teemaa toteuttavat hyvin jo alueella olevat teokset, Marjukka Korhosen ja työryhmän "Kuusen silmu" sekä MA-arkkitehtien suunnitelma Kirjailijan puisto, jossa on Pertti Kukkosen "Veistosmuuri". Alueen sähköjakokaapeissa on lisäksi Juha Suonpään valokuvia alueelta ajalta ennen rakentamista.

Marjukka Korhosen johtaman työryhmän Kuusen silmu -teos sijoittuu autokatoksen seiniin.

Tematiikka viittaa biologiaan ja ekologiaan. Sen sisälle voi kuulua niin arboretum, mikroskooppiset kuvat kuusen siemenistä tai muu luonnon tutkimiseen liittyvä toiminta. Tematiikkaa antaa mahdollisuuden tieteen ja taiteen menetelmien yhdistämiseen ja dokumentointia metodina käytävän taiteen vuoropuheluun tieteen kanssa.

5.5 Isokuusi: Puu

Särkijärven ja Virolaisen asuatomessualueen välissä sijaitsevasta Isokuusesta rakennetaan noin 4 000 asukkaan alakeskus palveluineen. Isokuuseen suunnitellaan arkkitehtuuriltaan yhtenäistä puusta rakennettua aluetta, jossa on puurunkoisia kerrostaloja, liikerakennuksia ja pientaloja. Toteutuessaan alue on suurin nykyaikainen puukaupunkiympäristö Suomessa. Harjanne on Isokuusen länsipuolelle sijoittuva alue, jossa yhdistyvät pientalo- ja kerrostalorakentaminen.

Taiteen teemana Isokuusessa ja Harjanteessa on puu. Taiteen keinoin valotetaan erilaisia näkökulmia puuhun kulttuurissamme ja ympäristössämme.

Puut ovat yksi metsän ja koko Suomen luonnon tärkeimpiä lajeja. Puu on myös tärkeä raaka-aine teollisuudelle ja merkittävä kansantalouden kannalta. Siihen liittyy lisäksi esteettisiä, henkisiä ja jopa uskonnollisia merkityksiä.

Isokuusen teosten materiaalina voi olla puutavara, mutta yhtä hyvin puu ja eri puulajit voivat toimia taiteen sisällöllisenä lähtökohtana. Teosten materiaalin ei tarvitse olla puuta eikä teosten toteutustapojen välttämättä liittyä perinteisiin puunkäsittelytapoihin.

5.6 Lahdespohja: Luonto ja teknologia

Lahdespohjan alueelle tulee liike- ja työpaikkarakentamista. Teemaksi on määritelty ”luonto ja teknologia”. Kun Vuoreksen alueella ollaan keskellä luontoa ja tarkastellaan sitä usein aika yksityisistä ja henkilökohtaisistakin lähtökohdista, ollaan Lahdesjärven alueella tekemisissä hyvin toisenlaisen ympäristön kanssa. Kaupan, talouden ja teknologian ja luonnon välinen rajapinta on tematiikan keskiössä. Kestävän kehityksen periaatteet, uusiutuva energia ja uuden teknologian tuomat mahdollisuudet ovat keskeisiä tekijöitä mietittäessä alueen taidetta.

5.7 Vuoreksen keskuspuisto: Luonto ja aika

Vuoreksen keskuspuisto on asukkaille tärkeä virkistätymispaikka ja yhteinen olohuone. Keskuspuisto on osa Vuoreksen läpäisevää laajaa vihervyöhykettä, joka tarjoaa hyvät ulkoilumahdollisuudet. Keskuspuisto yhdistyy puiston pohjoispäässä sijaitsevaan Liikuntapuistoon. Liikuntapuistosta vihervyöhyke jatkuu Särkijärvelle saakka.

Keskuspuisto yhdistää urbaanin Vuoreskeskuksen luonnontilaiseen metsään alueen itäpuolella. Puistossa on useita pieniä aukioita, joihin sopii myös taidetta.

Taideteemana vihervyöhykkeellä on ”luonto ja aika”.

Vuoreksen puistokadun sillassa sijaitseva ”Suojelusenkeli” –valoteos on ainoa alueelle tähän mennessä sijoitettu teos. Alue toimii foorumina väliaikaisille teoksille ja siellä tullaan järjestämään tapahtumia, joista osa voi liittyä Vuoreksen omiin ”valoviikkoihin”.

Liikuntapuistoon on suunniteltu valoteosta. Taide otetaan huomioon myös suunnitellessa huoltorakennusta, skeittipuistoa ja mäenlaskurinnettä.

Paavo Rabinän, Jaakko Reimanin ja työryhmän valoteos Suojelusenkeli elää vuodenaajan ja viikonpäivien mukaan.

Keskuspuistoon sijoitetaan vähemmän teoksia. Tilapäisiä teoksia voi olla pienaukioilla. Vaihtoehtona on yksi teos, joka jakautuu useampaan pisteeseen. Puiston itäpuolelle olevalla Pilkkakuusenharjulle voidaan toteuttaa pysyvä teos kilpailun kautta.

Alueen taideteemaa voi tarkastella vuoden- ja vuorokaudenkierron, historian, ajan kulumisen tai sen kautta, että aika on yksi ulottuvuuksista.

5.8 Särkijärven silta ja sillan ympäristö

Särkijärven silta vie Vuoreksesta Särkijärven yli Lahdesjärven ja Västringinmäen puolelle. Sillan taiteesta järjestettiin kilpailu jo 2009, mutta siihen suunniteltu Suojelusenkeli -teos toteutettiin Keskuspuiston ylittävään siltaan.

Teräksestä ja betonista valmistetun sillalla on ajoratojen ja kevyen liikenteen väylän välissä lasinen meluste. Sillan alla on Särkijärvi, joka on suo-

Muisto Särkijärvellä soutelusta vuosikymmenten takaa.

sittu virkistysvesistö. Silta on hallitseva elementti Särkijärven maisemassa. Se näkyy järven molemmista päistä, useilta uima- ja mökkirannoilta.

Särkijärven etelärannan läheisyydessä kulkevalle ulkoilureitille ja Särkijärven sillalle voidaan toteuttaa Särkijärven yhteisöllinen teos, jonka toteuttamisessa asukkaat ovat mukana. Teos toteutetaan esimerkiksi Särkijärven sillan melusteisiin ja alueen lenkkipolkujen varrelle pystytettäviin rakenteisiin.

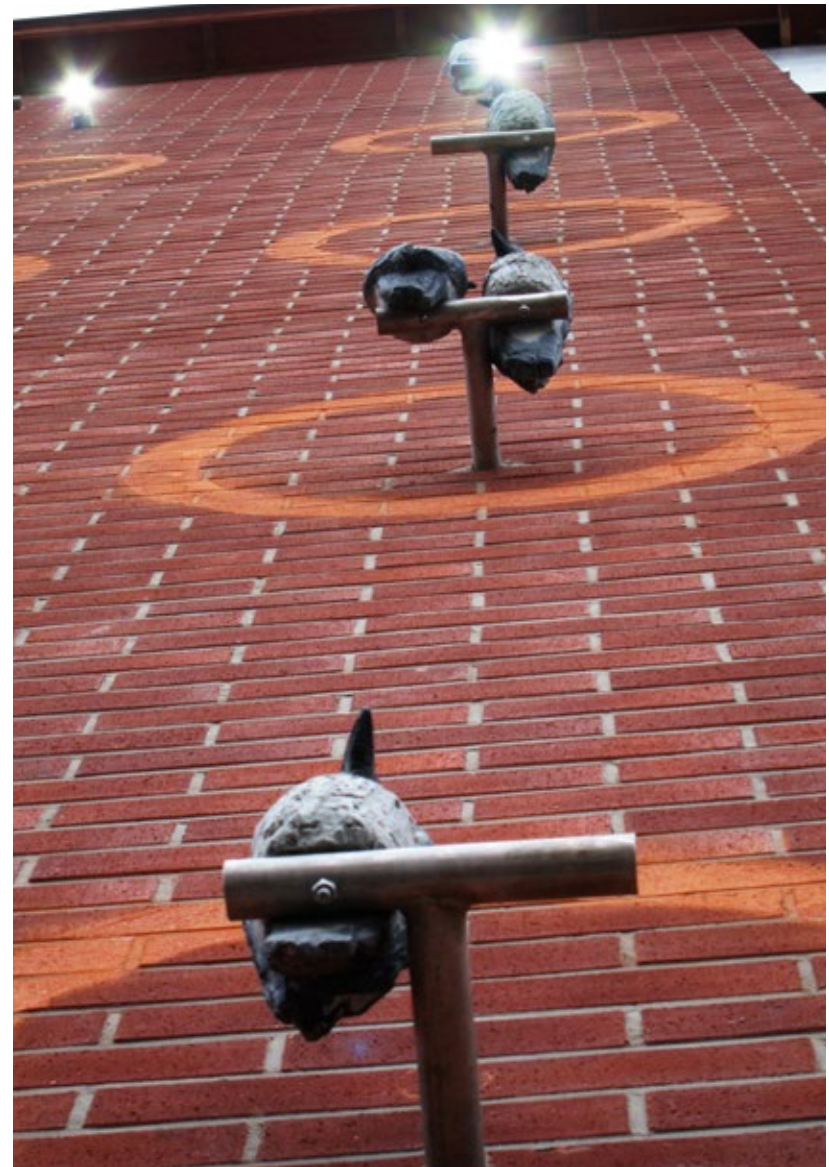
5.9 Myöhemmin toteuttavat alueet

Vormisto, Niitynperä, Västringinmäki ja Rimmi toteutuvat myöhemmin. Näiden alueiden teemat määritellään tarkemmin taideohjelman seuraavan päivityksen yhteydessä.

6 Valaistus

Taiteen valaistus on tärkeä osa sen esittämistä. Valon merkitys korostuu syksyllä ja talvella. Luonnonvalon moninaisuus Suomessa luo omat haasteensa, mutta tarjoaa myös taiteilijoille runsaasti mahdollisuuksia.

Jokaisen teoksen kohdalla valaistusta mietitään tarkkaan. LED-tekniikan nopea kehitys on aiheuttanut sen, että valaisinvalmistajien mallistot uudistuvat hyvin nopealla syklillä. Myös tämän vuoksi kannattaa käyttää valaistukseen erikoistunutta asiantuntijaa. Vuoreksessa valo tukee taiteen pääteemaa, luontoa.

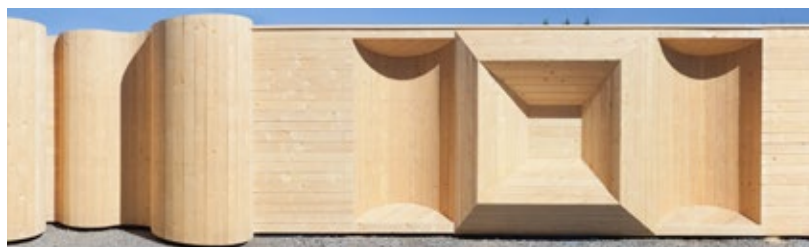

7 Väliaikaiset teokset

Pysyvien taideteosten lisäksi Vuoreksessa toteutetaan väliaikaisia teoksia. Väliaikaisten teosten funktiona on tuoda rakenteilla olevaan ympäristöön miellyttäviä kokemuksia ja jossain määrin myös maisemoida keskeneräistä ympäristöä.

Yksi väliaikainen teos, Vuoresaukion työmaa-aita, on jo toteutettu Tampereen Taidemuseon toimesta ja nyt työn alla on toinen samaan aukioon rajoittuva aita, jonka toteutus tehdään yhteistyössä Tampereen ammattikorkeakoulun kuvataiteen koulutusohjelman opiskelijoiden kanssa.

Keskuspuiston pikkuaukiot sopivat väliaikaisten teosten paikoiksi, samoin toistaiseksi vielä rakentamattomat tontit ja alueet. Rakentamattomille tonteille voidaan toteuttaa myös maataidetta, tilateoksia ja niihin yhdistyviä kaupunkiviljelyprojekteja.

Väli aika reunustaa Vuoresaukiota sen lopulliseen valmistumiseen saakka.

8 Tapahtumat

Vuoreksessa järjestettävien tapahtumien tavoitteena on lisätä alueen yhteisöllisyyttä, viihtyvyyttä ja tunnettavuutta. Tapahtumissa taiteilla ja kulttuurilla on suuri rooli. Erilaiset konsertit, liikuntatapahtumat, performanssit, yhteisöllisesti toteutetut taidehankkeet, asuinkiinteistöjen teosten kyltiysjuhlat ja Vuoreksen taidetta esittelevät kierrokset ovat esimerkkejä mahdollista tapahtumista. Asukkaita kannustetaan järjestämään omatoimisesti toimintaa asuinalueellaan.

Vuoreksessa on neljä päätapautumapaikkaa:

- Vuoresaukio
- Vuores-talo
- Keskuspuisto
- Liikuntapuisto

Näissä kaikissa on hyvät edellytykset järjestää isompiakin tapahtumia. Pienemmille tapahtumille sopivia paikkoja ovat Isokuusen keskusaukio, Vuores-talon edustalla oleva lava ja Kirjailijapuisto. Erityisesti lapsille suunnatuille tapahtumille hyviä järjestämispaikkoja ovat leikkipuistot Mäyränmäenpuistossa ja Tervalepänpuistossa.

Vuoresta ympäröivät metsät ja alueen järvet toimivat hyvin luonto- ja liikuntatapahtumien paikkoina. Jo nyt Vuoreksen ja Hervannan välisissä metsissä järjestetään mm. Pirkan hölkkää ja iltarasteja. Voisiko iltarastitapahtuma perustua alueen taiteen bongamiseen?

Asuntomessut järjestettiin Virolaisessa 2012.

Tapahtumien tiedotuksessa Vuoreksen oma portaali toimii tärkeänä välineenä.

Tapahtumien järjestämismahdollisuutta tuodaan esille Pirkanmaan festivaaleille ja Tampereen tapahtumatoimistolle sekä urheilu- ja liikuntajärjestöille .

9 Vuoreksen taide taidekasvatuk- sen välineenä

Vuorekseen tulee kymmeniä taideteoksia. Taide on läsnä Vuoreksen asukkaiden jokapäiväisessä elämässä. Sen vuoksi sitä kannattaa käyttää hyödyksi myös taidekasvatuksessa.

Tampereen kouluille tehdään Tampereen taidemuseon Taite-yksikön ja taidekoordinaattorin yhteistyönä materiaalipaketteja, joita voi käyttää hyödyksi opetuksessa. Myös Vuorekseen teoksia tehneitä taiteilijoita pyydetään osallistumaan taidekasvatushankkeisiin.

Talojen asukkaille suunnatut teosten kyltitystilaisuudet ovat merkittävä osa kaiken ikäisten ihmisten taidekasvatusta. Kyltitystilaisuudessa taiteilija esittelee teoksensa asukkaille jotta he ymmärtävät paremmin teoksen taustan ja tematiikan. Tilaisuuksien tavoitteena on lisätä teosten arvostusta. Näin varmistetaan se, että teoksista pidetään tulevaisuudessa parempaa huolta. Niiden teosten kohdalla, joissa varsinaista kyltitystilaisuutta ei ole pidetty, voidaan teoksen esittely yhdistää muihin tapahtumiin kuten taloyhtiöiden kesäjuhliin.

Kuva: Susanna Lyly

10 Vuoreksen taide nähtävyytenä

Vuoreksen taide on jo nyt nähtävyys, jota tullaan katsomaan eri puolilta Suomea. Se kiinnostaa erityisesti taide- ja rakennusalaalla toimivia, mutta taiteen määrän kasvaessa sen odotetaan houkuttelevan myös matkailijoita.

Jotta tieto taiteesta välittyy, tullaan vuodesta 2015 lähtien tekemään tiivistä yhteistyötä Visit Tampereen kanssa. Visit Tampereen henkilökunta kutsutaan tutustumaan taiteeseen ja heille tehdään selkeä infopaketti jaettavaksi matkailijoille. Tämä voidaan toteuttaa myös Vuoreksen taiteen internetsivustona.

Tampereen taidemuseon kokoelmiin kuuluva Villu Jaanison Kumiankka vietti kesän 2012 Virolaisessa.

Kuva: Villu Jaaniso

11 Taiteesta viestiminen

Vuoreksen taiteesta viestitään monin eri keinoin. Yksi tärkeimpiä on jokaisen teoksen yhteyteen kiinnitettävä teostietokyltti, jossa on taiteilijan ja teoksen nimi sekä valmistumisvuosi. Lisäksi valmistuvista teoksista lähetetään tiedote ja useimpien teosten kohdalla myös tekoprosessille pyritään saamaan julkisuutta.

Vuonna 2015 tehdään Vuoreksen taiteesta omat nettisivut, joilta löytyy tietoa teoksista ja niiden tekijöistä. Sivusto tehdään alusta lähtien myös mobiiliselaimissa toimiviksi, jotta teoksiin tutustuvat voivat hakea niistä heti tietoa. Sivustoa tehdessä tutkitaan myös mahdollisuutta lisätä QR-koodi tai nettisivun osoite teostietokylttien yhteyteen.

Teosten valmistumisesta tehdään tiedotteet. Tiedotteiden tekemisestä vastaavat taiteilija, taidekoordinaattori ja Tampereen kaupungin Vuoreshanke. Medialle tarjotaan mahdollisuutta tulla teosten kyltin paljastusjuhliin haastattelemaan taiteilijaa, tilaajia sekä asukkaita.

Tuula Lehtisen Kotimetsä oli ensimmäinen Vuorekseen valmistunut taideteos.

Kuva: Simo Kaarsalo

12 Taideohjelman tulevaisuus

Vuoreksesta halutaan miellyttävä asuinympäristön, jossa viihdytään ja halutaan asua. Taideohjelman tavoitteena on, että Vuoreksesta muotoutuu kaupunginosa, joka tunnetaan taiteestaan ja jossa taide ja luonto ovat osa jokaisen asukkaan elämää.

Taidekoordinoinnin tavoitteena on, että taiteen toteutus sujuu mahdollisimman kitkattomasti sekä taiteilijan että rakennusliikkeen näkökulmasta ja että taiteesta tulee asukkaille ja taloyhtiöille positiivinen lisä asuinympäristöön.

Vuoreksen taideohjelma päivitetään rakentumisen edistyessä, jolloin myös tarkistetaan taiteenhankintamallin toimivuus tulevaisuudessakin.

Taiteen toteutumisesta saa lisätietoa Vuoreksen internetsivuilta www.tampere.fi/vuores, Vuores-portaalista www.vuores.fi, taidekoordinaattorilta ja tutustumalla teoksiin paikan päällä.

Automiehenkadun ylittävään pyöräily- ja kävelysiltaa on tulossa Pekka Jylhän kukkaketo leikatusta teräksestä.

Havainnekuva: Vianova

Vuores-hanke
www.tampere.fi/vuores

Frei Zimmer Oy
www.freizimmer.fi